

ATENCIÓ A LA DIVERSITAT: INCLUSIÓ O EXCLUSIÓ?

Catalina Thomàs Galmés i Vellibre

La reflexió que em dispòs a fer en aquests tres fulls versa sobre la conferència de Violeta Núñez (coordinadora d'allotjament per a estudiants internacionals a Xile i autora del llibre *La Educación En Tiempos De Incertidumbre*) titulada *L'educació avui*. Una aproximació possible, dictada a Valls (Tarragona) i que crec que continua molt vigent perquè planteja una qüestió molt interessant per a les nostres aules; un problema que ens afecta a tots i a totes, més indirectament o directa.

La problemàtica de la convivència es relaciona directament amb el principi de l'atenció a la diversitat sobre el qual versa gran part de la nostra pràctica educativa actual. Entenem per una bona convivència la manca de problemes d'un ordre important dins el context escolar. Crec que és rellevant incloure dins el fet de la bona convivència la comunicació entre els diferents membres de la comunitat educativa -alumnat, professorat, pares i mares- i un comportament regit per unes pautes que seran més o manco estrictes -però sempre a partir d'unes bases comunes- depenent d'allò que el reglament intern de cada centre estableixi.

Entenem per atenció a la diversitat el fet de conèixer les característiques cognitives i relacionals que té l'alumnat i que condicionaran l'aprenentatge i l'ensenyament i que ens orientaran per poder adaptar els continguts a les seves necessitats.

“Hem d'aconseguir que els nostres joves sentin de veres que allò que diuen és important, que sentin que són útils les seves idees.”

En primer lloc, identificaré alguns dels factors que, segons Núñez, promouen la problemàtica de convivència en els Centres Escolars. Què és allò que afavoreix que en els centres sorgeixi el problema de

la convivència? Segons Violeta Núñez, per una banda, existeix una manca de democràcia a l'hora d'accedir al llegat cultural en general. Les persones que senten que no tenen l'oportunitat d'accedir a aquest llegat cultural formaran part del que Núñez anomena *institució de contenció*, caracteritzada sobretot per la manca d'esperança, una manca d'esperança que donarà lloc a la violència. Aquest és un dels factors que expliquen o que promouen els esclats violents a les escoles: l'autoconsciència de la diferència i de la manca d'iguals oportunitats. Aquesta conceptualització de la diferència porta a la guetització dels i de les diferents, el tancament d'allò que “molesta” (segons terminologia -molt dura, segons la meua opinió- de Touraine).

En segon lloc, l'aparició dels anomenats per Núñez “nins adjetivats”: donam nom -en aquest cas adjectiu- i al mateix temps segregam, diferenciam, els guetitzam des de la nostra pretesa postura democràtica: els feim diferents i això a la llarga afavoreix l'esclat violent. Per què? Perquè el nin, la nina, pren consciència del seu conjunt d'“inoportunitats” i de com en realitat l'escola no li permet, tal i com està pensat o muntat el “sistema”, dur endavant la seva *trajectòria vital* (terme de Marc Augé). Els nostres nins i adolescents no se senten “subjectes de dret” (tot i que encara tampoc sàpiguen massa bé què significa el sintagma, però sí que el puguin intuir), no senten que les seves opinions comptin, que se'ls demani opinió, que la seva opinió -en cas de poder expressar-la-, sigui realment presa en consideració. Hem d'aconseguir que els nostres joves sentin de veres que

allò que diuen és important, que sentin que són útils les seves idees. Núñez apunta, molt acertadament segons pens, al fet que és el nostre propi discurs pedagògic i la nostra desresponsabilitat com a adults

un dels factors que porten a la violència. Com s'explica, això?

Les paraules de Meirieu que cita Núñez em semblen molt i molt interessants: quan deixam a algú fora del que ell anomena “cercle humà”, és a dir, prioritzam -pel nostre propi interès i fins i tot mandra o manca de coneixements adequats, n'estic convençuda- la dificultat d'aprenentatge que té, l'abocam a la violència, en bona mesura. Per què? Perquè victimitzam i infantilitzam les persones, les feim poc útils, en unes altres paraules. I els feim creure que ho són. A sobre, esperam que s'ho creguin fermament i que es menyspreïn, que assumeixin el fet que no poden donar més, i punt. Això és una manipulació total per part del món educatiu. És molt necessari que a cada infant, a cada jove, a cada estudiant de les nostres escoles i instituts se li descobreixin les pròpies possibilitats i se li donin ales i oportunitats per treure'n el major rendiment possible.

Com ho podem fer? No és fàcil donar receptes, i de fet a partir de la conferència de Núñez només les intuïm... És molt i molt important restituir el subjecte com a tal, fer veure als nostres educands que són importants i que ells i elles són els vertaders protagonistes de l'educació. Moltes vegades els professionals de l'educació pensam que som nosaltres els protagonistes i crec que encara anam una mica de “divos” dins les aules, oblidant que qui mana són ells, elles... unes persones que moltes vegades no senten que el teixit social respecti els seus interessos, i precisament per això no volen respectar els del teixit social, els que els imposen, els que els fan aprendre a l'escola...

Potser és interessant com a via per donar confiança a l'alumnat el fet de plantejar el que ensenyam amb la idea d'utilitat, és a dir, no podem inculcar unes normes “perquè sí” -així els nostres infants es “reboten” perquè no volen imposicions perquè sí-; és molt més viable primer explicar per què els servirà una cosa o una altra, veure'n la utilitat i explicar, amb aquesta utilitat a la mà, que és interessant aprendre-ho.

I inversament: el jove entén que X o Y és interessant per a ell; però resulta que el teixit social en què està

inscrit no ho entén igual. Aleshores el jove se sent decebut. Si entén que la seva societat respecta allò que a ell / ella li interessa... la motivació es duplica, es triplica...

“Un professorat reflexiu, autonomia per prendre decisions, un equip pedagògic unit, un projecte educatiu afí, un pla d'acció sever i molta il·lusió.”

Una altra possible solució és obrir camins cap als jocs, cap als esports... món diferents de l'abordatge d'una classe tradicional. Itineraris diferents dels monòtons i quotidians de dins les aules.

A l'escola hem de donar l'oportunitat als nostres joves d'un encontre amb els altres: el jove ha de captar a través de la nostra intervenció que allò que se li pretén ensenyar li servirà, perquè la societat ho reclama així. I també ha de poder sentir-se orgullós de poder convertir-se en hereu del llegat cultural que se li transmet: no només a l'escola, també trobarà altres vies, vies que han de treballar conjuntament amb la institució escolar perquè el seu objectiu és exactament el mateix. Què necessitam, a l'escola? Un professorat reflexiu, autonomia per prendre decisions, un equip pedagògic unit, un projecte educatiu afí, un pla d'acció sever i molta il·lusió.

Ens plantejam ara quina és la posició de Núñez sobre el principi d'atenció a la diversitat: Violeta Núñez és molt i molt crítica amb aquest principi. Ella prioritza la funció de l'educació institucionalitzada com a transmissora del llegat cultural. I entén que l'anomenada atenció a la diversitat només és una via morta i inconduent (aquestes són les paraules textuais que utilitza) que ens porta inevitablement a un procés de creació d'un *suburbi cultural*. Un grup de persones que més endavant seran considerades “de risc”. Quin risc?, em deman jo: el que hem contribuït nosaltres a crear, amb aquesta separació...

Estam generant violència perquè no consideram els nins i joves com a autèntics subjectes de dret. Hem de pretendre formar ciutadans. Si ho feim bé no s'acabaran els processos en la temuda violència.

Hem d'integrar a les nostres aules la idea d'esforç: només treballant aconseguirem objectius positius. No victimitzem, no infantilitzem; així només ajudariem a formar persones autoconscients de les seves limitacions i sense empena per solucionar-les. No donem res per perdut, no donem culpes a la família, a l'ambient... treballem per canviar la situació! La nostra feina és EDUCAR, ACOMPANYAR.

Quan els nostres infants i joves no són capaços de pensar ni de pensar-se a si mateixos... la violència té cabuda molt fàcilment.

“L'autora relaciona la guetització de l'alumnat amb necessitats educatives especials amb l'esclat de la violència. Per què?”

Segons Núñez, aquesta separació es fa en nom de la tan pretesa homogeneïtat: tots hem de ser iguals. Però és així, en realitat? O, com diria Touraine, deixam de banda el fet que tots i totes som *actors socials* i tancam tot allò que no ens agrada en un gueto.

Núñez parla fins i tot d'una *degradació de la persona...* i la relaciona amb l'esclat de la violència. I la paradoxa és que estam intentant assolir un ensenyament *individualitzat...* tot i sabent de l'existència de la diversitat. L'autora relaciona la guetització de l'alumnat amb necessitats educatives especials amb l'esclat de la violència. Per què? Perquè se li fa interioritzar la *certesa de la seva inoportunitat*. Es fa interioritzar al nin/a que és manco intel·ligent, manco hàbil... a la meua aula m'han demanat “l'examen per als *altres*, l'examen *fàcil*”. Realment em sentia malament quan em feien aquesta pregunta i no em sentia preparada per rebatre la idea que, tristament, ells ja tenien interioritzada.

La teoria ens diu que coneixent, respectant i valorant les diferències de l'alumnat evitarem situacions de discriminació: segons l'autora, a la pràctica el que aconseguim és precisament aquesta discriminació. I el motiu és que no es fa bé, el

professorat hauria de Planificar per Ajustar-se a cadascun dels individus que té sota la seva responsabilitat.

En resum, podem dir que Violeta Núñez pensa que amb les denominacions actuals en realitat allò que feim no és integrar, sinó separar. Volem integrar i el que feim és excloure. Aquest no és el camí perquè el món educatiu pugui atendre la diversitat amb què es troba: l'adjectivació no és una solució.

M'ha conhortat molt trobar aquesta autora: Així com he anat llegint diferents articles de distints autors i autores he pensat que allò que llegia no s'adequava exactament a allò que jo pens i que amb el temps he anat madurant dins el meu raonament pel que fa al món educatiu i sobretot a la pràctica docent. Violeta Núñez respon molt bé a les meves inquietuds amb la seva disquisició.

M'interessa especialment la comparació entre el fenomen de dualització del mercat de treball i la dualització que ja vivim en el món de l'ensenyament: és així, amb la pretesa diversificació en realitat separam...

Gent massa preparada no és rendible... massa currículum per a poques demandes... Però tampoc no convé acabar amb la massificació... Com ho feim, idò?

M'ha agradat molt també la referència per comparació amb el famós monstre del llac Ness... per l'homofonia que s'estableix amb la denominació “nee”; una “broma” no gens gratuïta: posam noms, posam adjectius... etiquetam un grup que es constituirà en el que ella anomena un *suburbi social*.

M'interessa la idea de Violeta Núñez de veure l'escola com un lloc d'oportunitats. Hem de donar la confiança suficient als nostres joves en la cultura perquè vegin el fet d'anar a l'escola com allò que realment és -i que només de grans veim clarament-: una OPORTUNITAT amb majúscules.

I si per aconseguir lliurar aquesta oportunitat hem de remar contra corrent (paraules de Núñez): fem-ho! Perquè amb la més petita aportació farem una passa grossa. ■